

ΤΟ ΠΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΜΟΥ

ΙΔ'.

‘Η φυλή, τὸ περιβάλλον κι’ ἡ στιγμή, αὐτὰ τὰ τρία «πὰς-παρ-τού» γλῆγορα ἀτόμειναν χωρὶς νόημα γιὰ μένα. Τὰ καλοῦται τῆς

ἱστορικήσ σχολῆς μὲ στενοχωροῦσαν σάν ἄχρηστοι κορσάδες. ‘Η ψυχὴ μου λαχμύρουσε νὰ ἐπικοινωνήσῃ ἄμεσα μὲ τὴν κρυμμένη ὠμορφιὰ τῶν ἔργων—αὐτὴ ποὺ βγαίνει ὀδύσει ἀπὸ τὴν προσωπικότητά του κάθε τεχνίτη καὶ ποὺ ἀσπληττῆ, ὅλες τῆς συστημιατικῆς ἐξηγήσεις. Τὶ μεγάλο! Καὶ τί λαχτάρα! ‘Όσοι τεχνίτες καὶ τόσα ἀνίγματα. Γιατί τῆς ἀρχίει ἀπὸ κεί ποὺ τελειώνουν τὰ κοινὰ γνωρίσματα τοῦ καιροῦ καὶ τοῦ τόπου — ἀπὸ κεί ποὺ ἀρχίζει ὁ μαγικὸς κύκλος τῆς προσωπικότητος.

διαφεύγει πρόβλημα! Κάθε τεχνίτης τοῦ καιροῦ τῆς προσωπικότητος.

καὶ κύταζε νὰ ἐξαργυρώσῃ ὅ ἄμεσες πολιτικῆς ἐπιδιώξεις τὴν ἐπιτυχία ποὺ εἶχε. ‘Η προπαγάνδα μου βρῆκε ποὺν μεγάλαν δυσκολίαν. Καὶ τέλος ἡ κυβερνήσις Βενιζέλου πέτυχε μ’ ἐγκαθίστασε νὰ μᾶς ἀποκλείσῃ ἀπὸ τὸ ἐργατικὸ συνέδριον, μ’ ὅλο ποὺ ἀντιπροσωπεύαμε ἄρκετὰ σωματεία.

***

‘Ο Πιὸ Τσοῦτι εἶχε δημοσιεύσει γιὰ τὸ «Γυιὸ τοῦ Ἴσκιου» μιὰ κριτικὴ εἰς «Νουββα Ρασένια». Δὲν ἦταν εὐνοϊκὴ ὁ ἔλληνομαθῆς κριτικὸς μου κατηγοροῦσε τὸν ἴριου ὅτι δὲν ἦταν χριστιανὸς καὶ δὲν ἀντὶ νὰ ὑποβῆτῃ ὡς αὐτὴ ποὺ ἀγαποῦσε μὲ πράξεις ἐθνεγινεῖς, γενεατικῆς καὶ ἀσταθιάνουσι, τὴν κατὶστροφὴν μ’ ὅλο τὸ σπιτικὸ τῆς. Ὁτόσ-κι ἡ κριτικὴ αὐτὴ μ’ εἶχε κάμει κάποιος γνωστὸ στοῦς φιλολογικῶν κύκλων: ἔτσι μὲ πόρεια ν’ ἀποκτήσω χρήσιμους γνωριμίας. Γνωρίστηκα μὲ πολλοὺς δημοσιογράφους Ἰταλοῦς, Γάλλους καὶ Ἀγγλους, σὴν «ἀσπλ-ασιάμα» ποὺ ἐργαζόμενα—σὴν πλατεία τοῦ Ἁγίου Σιλβέστρου: Εἶνε μιὰ αἰθουσα τοῦ τηλεγραφικοῦ μεγάρου, ὅπου οἱ ἔξνοι δημοσιο-γράφοι εἶχαν τὰ γραφεῖα τους, τὶς θυρίδες τους κι’ ὅλα τὰ χρειαζόμενα γιὰ τὴ δουλειά τους. Γνωρίστηκα ἀκόμα μὲ τὸ γέρο-Σωβὲ, τὸ διευθυντὴ τοῦ «Πόπολο Ρομάνο», τὸν ἀρχισυντάκτη του κομμεντατόρε Πακμέμι κι’ ἄλλους πολλοὺς. Στῆν Ἑλλάδα εἶχαν προκρηχθῆ ἡ πρῶ-

‘Ο Καλοκοκινδύλης ἐφθάσε κάποτε στῆν Ἀθήνα νὰ ἐτοιμάσῃ τὴ μεταφορὰ τῆς «Νέας Ἡμέρας». Θὰ ἦταν καθήμενὴ, μεγάλη, μὲ δεκαεξὴ καὶ δεκαοκτὼ σελίδες, σὸ ὄχημα τὸ «Νέου Ἐλευθερίου Τύπου» τῆς Βιέννης: Εἶχε ἀγοράσει ἕνα πηλοῦ πιστήριον αὐτοῦ τοῦ τύπου. Ἀφρα τὸ «Χρόνον». Πῆρα τὴ θέσι τοῦ ἀρχισυντάκτη στῆν καινούργια ἐφημερίδα. Μπορὰ νὰ ποὺ πῶς ἐργάστηκα γιὰ τὸν ὄργανόν τῆς. Ἐκάμα μιὰ μεγάλη περιοδεία στῆν Ἑλλάδα τότε—καὶ τὴ γνωρίσα, γιὰ πρώτη φορὰ, ὁλόκληρ. Ἡ καὶ μίλησα παντοῦ γιὰ τὴν ἀνάγκη νὰ ἐξη-γανθῆ καὶ νὰ προσαρμοσθῆ στὶς καινούργιες περιστάσεις ὁ τόπος. Καὶ συγχρονα κάλεσα ὅλους τοὺς εἰδικούς, ὁ ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ἐθνικῆς ζωῆς, νὰ μιλήσωσαν γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ τόπου. ‘Η ἐφημερίδα εἶχε μιὰ σελίδα κάθε μέρα ἀπ’ αὐτῆς τῆς μελέτης εἰδικῶν, μὲ τὸν τίτλο τῆ «μεγάλια ζητήματα». Δὲν ἔμεινε ὅτε ἕνα ποὺ νὰ μὴν ἔξουσιοθῆ. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος εἶχα πάρει στῆν ἐφημερίδα ὅλο νέους ἀνθρώπους: Φτέρες. Στρούφιους. Κρανιωτάδες, Λύχνους, ὅπως λί. ὁ πρὶν—σὸ «Χρόνον»—Ἀδάμαντος καὶ Σβαλοπούλους, ὅλοι σκεδόν, ὅσοι σή-μερα διευθυντοὶ ἐφημερίδες, ἔχουν περάσει ἀπὸ τὴν χεῖρα μου. Τὰ πρῶτα μὲ φέρανε γιὰ δευτέρη φορὰ στῆ Σάμο: ‘Ο Σοφοῦλης, ἐκπεφωσμένος τοῦ Ἰταλο-τουρκικοῦ πολέμου—ἡ Τουρκία δὲν μποροῦσε τώρα νὰ στείλῃ στρατὸ στῆ Σάμο, γιὰ τὸ Ἰταλικὸ στόλος κυριαρχοῦσε στῆ Μεσόγειο—ἔβλεπε νὰ διεκδικήσῃ ὑπερ τοῦ νησιοῦ τὰ καταπατημένα του δικαιώματα. ‘Η ἐπα-νάστασις εἶχε ἐτοιμασθῆ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα μὲ χρήματα τοῦ γέρο-Μπενά-η. ‘Ο Καρασεβδάς καὶ μερικὸι κριτι-κοὶ ἀπληρογγοῖ εἶχαν καταρτίσει μικρὰ σωματεία, γιὰ νὰ πολεμήσωσ τὴν τουρκικὴν φρουρὰ. ‘Όλοι ἔξερμα τὴν ἐπανάστασι στῆ «Νέα Ἡμέρα» καὶ τὴν ἡμερομηνία ποὺ ἔ’ ἀρχίσε. Στὸ βατόρι, ποὺ μᾶς πῆγαινε, εἶμα-σε ὅλοι μεμνημένοι. Ἀλλὰ ὁ ἕνας δὲν ἔφερε οἱ ζῆρεσι ὁ ἄλλος. Ἐτσι ἀλληλοπαρουσιάζομαστε γιὰ ἔμποροι. Ἄλλοι πῆγαιναν στῆ Σάμο γιὰ χρυσά κι’ ἄλλοι γιὰ καπνὰ. Ἡγεμόνας ἦταν ὁ Βεγλερὴ ἐπένδης. Οἱ ἐπανα-στάτες ἀρχισαν νὰ σκοτώνουν τοὺς ἀνθρώπους του. Καὶ ἡ χωροφυλακὴ του βεθῆκε σὲ τέτοια ἀδυναμία, ποὺ οἱ φονιάδες ἔπιταν τὸν καιρὸ τους ἡσυχοι, χωρὶς νὰ πο-ρῆ νὰ τοὺς πιάσῃ κανεὶς. Ἐῦχα σὲ μιὰ κομμοκρα-τικὴ σκηνὴ σὸ μέγαρον τοῦ ἡγεμόνου. ‘Ο διευθυντῆς τῆς ἀστυνομίας πῆγε γιὰ νὰ τοῦ ἀναγγεῖλῃ ἕνα φόνον:— Νὰ συλληφῆσ ἄμεσως ὁ φρονεὺς!—

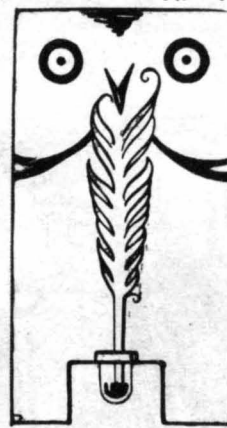
Τὸν εἶδα μὲ τὸν κίνημα τοῦ Γουδιού. ‘Ο Βενιζέλος εἶχε βάλει κάπλη. Εἶχε πετύχει. Ἐνα βραδάκι, παίρ-νοντας τὴν τεταρτὴ ἐκδοσι τῆς «Τριμπύνας», εἶδα πῶς εἶχε φθάσει στῆ Ρώμη κι’ εἶχε γίνει δεκτὸς ἀπὸ τὸν τότε πουργὸ τῆς Ἰταλίας μαρκήσιου ντὶ Σάν Τζουλιάνο. Προβλεπε πῶς ἡ Τουρκία ὅθαε ἀνιρροῦσι γιὰ τὴν ἐισόδῃ τὸν στῆ Βουλὴ κι’ εἶχε ὀθῆ νὰ ζήτησῇ τὴ βοήθεια τῆς Ἰταλίας, ἀν παρουσιαζόταν τέτοιο ζήτημα. Τὴν ἄλλη μέρα ἡ «Τριμπύνας» δημοσίευσε στῆν θέσι τοῦ κυρίου ἀρθρου μιὰ προσωπογραφία του, ὅπου τὸν χαρακτηροῖσε σάν πολιτικὸ ποὺ ἦταν φορεὺς «ἰδων τῶν μελλουσῶν» ἐξελίξεων» στῆ Βαλκανικὴ. Ἐφρόντινα νὰ τὸν ἰδῶ καὶ νὰ τοῦ πᾶρω μιὰ συνέντευξι, ὅπου φάνηκε πολὺ ἐπιφυλακτικὸς.

— Τὶ δὲ θέλει; —
— Νὰ συλληφῆσ!

‘Η γυναίκα μου ἦθε στῆ Ρώμη νὰ μὲ ἰδῆ. Εἶδα μὲ πόσο δύσκολο ἦταν νὰ ζῶμε ὁ ἕνας μακριὰ ἀπὸ τὸν ἄλλον. Δὲ μποροῦσα νὰ τῆς προτείνω νὰ μείνῃ μαζὺ μου, γιὰ εἶχε στρωμένη τὴν ἐργασίαν τῆς στῆν Ἀθή-να. Μὰ οὔτε κι’ ἐγὼ νὰ μείνω πάρα πολὺ στῆν Ἰταλία. Βιάζομανα νὰ συμπληρώσω τῆς μελέτης μου, σχετικὰ μὲ τὴν Ἀναγέννησι, καὶ νὰ γυρίσω. Μερικὰ περιστατικὰ μὲ βίσιαν ἀκόμα περισσότερο. ‘Ο μακαρίτης ὁ Στέφανος Γραντάσις, ἀρχισυντάκτης κι’ ἀρθρογράφος τοῦ «Χρόνου», εἶχε ἐκθέσει ὑποψηφιότητά κι’ εἶχε ἐκλεγῆ πληρεξοστος στῆν ἀναθεωρητικὴ Βουλὴ. Καὶ δὲν εἶχε πειὰ καιρὸ νὰ ὑπηρετῆ τὴν ἐφημερίδα. Ἐλαβα γράμμα ἀπὸ τὴ δι-εύθυνσι ποὺ ποὺ πρότετε τὴ θέσι του, ἀν ἦθελα νὰ γυρίσω. Δέχτηκα. ‘Η προπαγὸν μου κι’ ἀπὸ τὴν ἠθικὴ κι’ ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ ἀπομὴ ἦτανε ραγδαία. Σπᾶνια, ὡς ἐκείνη τὴ στιγμή, ἕνας ἀνθρωπος ἐφθασε στὴν διευθίνου τῆς ἐφημερίδος, τόσο γλῆγορα καὶ τόσο νέος. Γύρισα διὰ Βενετίας. Εἶχα μεγάλη ἐπιθυμία νὰ γνωρίσω τὴν πόλι τῶν δόγμων. Ἀπᾶν ἀπ’ ὅλες ὅμας τῆς λιγομένης τῆς γραμικότητες θαύμασα τοὺς πίνακες τοῦ Ταντορέτο καὶ τοῦ Βερονέσι. Ἀνέβηκα στὸ Τριεστι, στῶν γνωριμῶν τοῦ Χαλκοκινδύλη καὶ τὸ σὸφὸ συνεγγίξῃ του τὸν Πυ-λαρίνο. Συνδέθηκα μὲ φίλια μαζὺ τους. Μίλησαμε γιὰ τὴν κατάστασι στῆν Ἑλλάδα καὶ γιὰ τὸ ρόλο ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ παίξῃ μιὰ ἐφημε-ρίδα περιοχίαν, αὐτὴ τὴν ἐποχὴ τῶν μεγάλων ἑνωσέσεων πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν. ‘Ο Χαλκοκινδύλης, τέλος, μὸς εἶπε:—

— Ἄν μεταφέρῃ τὴ «Νέα Ἡμέρα» στῆν Ἀθήνα, μποροῦ νὰ ὀπο-λογίσῃ στῆ συνεργασίᾳ σου;

Τοῦδουσα τὸ λόγον μου, γιὰ τὴν ἰδέαν του, εὐθύτατα ριζοσπαστικῆς καὶ μεταρρυθμιστικῆς, ἦτανε πολὺ κοντὰ στὶς διέξῃ μου τὶς σοσιαλι-στικῆς: Πρὶν φῆγο γιὰ τὴν Ἰταλία εἶχα δώσει σὸ θέατρο τὸ τρίτον μου δράμα: Τὸ «Χαλασμένο σπίτι»—μιὰ δραματικὴ καὶ σατιρικὴ ἀλληγορία, ὅπου ματιγόνα τὴν ἐμετάλλουσα τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὴν κρατοσύνη τῆς, ἐν ὄνοματι «ιδανικῶν» ποὺ κι’ ἡ ἴδια δὲν πίστευε στὰ σοφά. Ἀπὸ τὸ κομμάτι στῆ βάσι του ἐλαττοματικὸ—ἀλληγορία—εἶνε ὅμας ἀπὸ ἀπὸ τεχνικὴ ἀπομὴ. Εἶχε ἀρκετὴ ἐπιτυχία σὸ θέατρο. Ἄμα πῆρα στὰ χεῖρα μου τὸ «Χρόνον», ἀρχισα μιὰ βιοβίωσι τῆς ἐπίθεσι κατὰ τοῦ

‘Ο καὶ μένος ὁ Βεγλερῆς, τί νὰ κάμῃ; Νὰ διατάξῃ τὸν τουρκικὸ στρατὸ νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν τάξι, θὰ φανόταν ὁ Σαμῶντες ὅτι καταλύει καὶ τὰ τελευταία φᾶν ἀπονομίαν τῆς νῆσου. Νὰ μὴν ἐπιβάλλῃ τὴν τάξι θὰ δὲν πετοῦσε ἡ Τουρκία ὡς ἀνάξιο ὑπάλληλο τῆς. Γιὰ τὴ θέσι του ἐργαζο ἕνα εὐθεμο ἀρθρο: ‘Ο χορὸς τῶν ἀγῶν». ‘Ο κ. Νικολαίδης, στῆ Βιέννη τότε, τὸ μετέφρασε στῆν «Ἡμερησία». Ἀπὸ κεί τὸ πῆραν ἀρκετῆς γερμανικῆς ἐφημερίδες. Ὅλη ἡ Γερμανία γέλασε μὲ τὴν ὀπε-ρετὰ τῆς Σαμιακῆς ἐπιθεσεως. Τέλος, ἦθε ἡ εἰδησι γιὰ τὴν ἐμφᾶ-νισι τῶν σωμάτων τοῦ Καρασεβδά καὶ τῶν ἄλλων σὸ Μαροβόκομπο. Καὶ συγχρονα, μέσο σὸ Βαθῶ, μὲ ποροβλομοῦς κι’ ἀλλαγμοῦς ἐκ-πύρσοστο, «ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων», ἡ κατάλυσι τοῦ καθεσῶ-τος. ‘Η τουρκικὴ δυνάμις ἐξέκρινε ν’ ἀντιμετοπίσῃ τοὺς ἐπαναστάτες. Εἶχε μαζὺ τῆς καὶ δύο μικρὰ ὀρειβατικὰ κανόνια κρούτ. ‘Η ἱστορία τελείωσε μὲ παρῆμιας ἐνὸς ἀγγλικῶν πολεμικῶν. Κάλεσε τὸν Σοφοῦλη καὶ τὸν Τοῦρκο ἀρχηγὸ τῆς στρατοικτικῆς δυνάμειος καὶ υπῆρασαν τὴν παισι τὸν ἐχθροπραξίαν. Σ’ αὐτὰ τὰ περιστατικὰ ἄλλοι δημοσιογράφοι δὲν ἦσαν ἐκτός ἀπὸ μένα καὶ τὸν Ἰταλὸ συνάδελφο Μαγκρίνι. Εἶχε θαλασοσηνιγῆ νᾶθη μὲ καιτι. Πῶς νὰ τηλεγραφῆσῃ ὅμως στῆν ἐφη-μερίδα του; Ἐπρεπε νὰ πᾶν τὴν Σῆρο ἢ στὸν Πειραιά. Γιὰ τὴ Σῆρο εὐκαιρία δὲν ὑπῆρχε. Ἐπρεπε τὸ πᾶν μὲ καιτι. Ἄλλὰ ἦταν ἐπικίνδυνα. Μιὰ μπουνάσα μποροῦσε νὰ τὸν καρφώσῃ γιὰ κᾶμποσὸ τὸ πᾶλωγ, ΣΤΟ ΠΡΟΣΕΧΕΣ: ‘Η συνέγεια